

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Reactie: methodologisch incorrect onderzoek naar anatomisch correcte poppen

Ijzendoorn, M.H. van

Citation

Ijzendoorn, M. H. van. (1990). Reactie: methodologisch incorrect onderzoek naar anatomisch correcte poppen. *Tijdschrift Voor Orthopedagogiek*, 29, 151-154. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/1434>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/1434>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Reactie: methodologisch incorrect onderzoek naar anatomisch correcte poppen

Over het interview met anatomisch correcte poppen (ACP) is meer in de populaire media gepolemiseerd dan in de wetenschappelijke vakliteratuur, althans in Nederland. Het is daarom verheugend dat onlangs een empirische studie over de bruikbaarheid en validiteit van het interview met ACP in dit tijdschrift werd gerapporteerd. Het wordt langzamerhand tijd de discussie over ACP te voeren waar zij thuishoort: in het forum van wetenschappers. We beperken ons in deze reactie op het artikel van Baartman, Van Hekken en Bierens [*TvO*, XXVIII (1989) 477-493] tot het empirisch onderzoek: de validiteit van het literatuuroverzicht wordt hier niet getoetst. Omdat we van mening zijn dat een wetenschappelijk rapport moet voldoen aan de eis van repliceerbaarheid, baseren we ons uitsluitend op het artikel en laten we de doctoraalscriptie van Bierens buiten beschouwing. We zullen laten zien dat het empirisch onderzoek van Baartman e.a. in verschillende opzichten niet deugt: we signaleren inconsistenties in de formulering van de hypothesen en de onderliggende 'theorie'; we constateren dat de controlegroep van niet-seksueel misbruikte kinderen niet vergelijkbaar is met de groep seksueel misbruikte kinderen; we merken op dat het verzamelen van gegevens op geen enkele wijze op betrouwbaarheid is getoetst en we stellen vast dat de belangrijkste conclusies van Baartman e.a. niet op hun eigen empirische gegevens kunnen worden gefundeerd, al vereist het enig rekenwerk om dat te achterhalen.

Hypothesen

De auteurs stellen in de inleiding tot hun studie dat het niet gaat om 'de wijze waarop het kind met deze poppen speelt maar om het verhaal dat het kind doet over seksueel misbruik...' (p. 478). Alleen de twee hypothesen over verschillen in specifieke kennis over sex en in het vertellen over eigen seksuele ervaringen zijn consistent met de nadruk van de auteurs op het verhaal in plaats van het gedrag tijdens spel met ACP, een nadruk die ook in de slotparagraaf nog eens wordt herhaald (p. 491).

De proefpersonen

Het onderzoek van Baartman e.a. (1989) is een quasi-experimenteel onderzoek waarbij de proefpersonen niet aselekt aan een experimentele en controlegroep zijn toegewezen. Van belang is dan dat er heldere en vergelijkbare procedures worden gebruikt die leiden tot de samenstelling van twee groepen: verschillen aan het begin van de rit kunnen immers heel gemakkelijk de eindresultaten bepalen. In dit geval is een volstrekt verschillende

procedure gebruikt: de seksueel misbruikte kinderen zijn in de onderzoeksgroep terechtgekomen omdat justitie, hulpverlening, de politie of anderen een gefundeerd vermoeden van seksueel misbruik bij de kinderen koesterden. Naar men mag aannemen minstens gefundeerd op gesprekken met het kind en andere betrokkenen over seksueel misbruik. Dergelijke gesprekken waarin het thema van seksueel misbruik aan de orde kwam, zijn niet met de kinderen uit de controlegroep gevoerd: hun vocabulair op dit terrein zal zich dan ook niet hebben kunnen uitbreiden, terwijl ze ook niet hebben ervaren hoeveel aandacht met praten over sex verdiend kan worden.

Tenslotte valt op dat er grote leeftijdsverschillen (3-5 jaar) in de onderzoeksgroep aanwezig zijn, en hoewel de twee groepen 'gematched' zijn op leeftijd is het onduidelijk waarom de auteurs vooraf niet hebben gehomogeniseerd op deze variabele of, indien op praktische gronden onmogelijk, niet hebben geprobeerd de relatie tussen leeftijd en omgang met ACP nader te bestuderen. Ongetwijfeld zullen 5-jarigen geheel anders met ACP opereren dan 3-jarigen, maar beide groepen worden nu op één hoop gegooid. Ernstiger nog is dat ook niet op nationaliteit of etnische herkomst is gehomogeniseerd: 15% van de proefpersonen heeft één of twee ouders van een andere nationaliteit dan de Nederlandse, en het is onduidelijk hoeveel kinderen met de Nederlandse nationaliteit afkomstig zijn uit etnische minderheden. De verdeling van de proefpersonen met een andere nationaliteit over 'experimentele' en controlegroep wordt niet gegeven.

Het interview

In deze studie worden een paar ernstige overtredingen tegen methodologische spelregels rond het verzamelen van gegevens begaan. Ten eerste waren de interviewster en observator niet 'blind' voor het groepslidmaatschap, en dat dit werkelijk grote gevolgen kan hebben voor de validiteit van de resultaten werd onlangs nog overduidelijk uit een meta-analyse naar de invloed van crèchebezoek op gehechtheid van kinderen aan hun moeder (McCartney en Phillips, 1988). Ten tweede is de betrouwbaarheid van het verzamelen van de gegevens op geen enkele wijze vastgelegd: een intercodeur-betrouwbaarheid is geen vervanging van de interobservator- of interviewer-betrouwbaarheid (Van IJendoorn en Miedema, 1986). Ten derde is er redelijke twijfel mogelijk aan de betrouwbaarheid van de observaties, omdat deze post hoc in het interviewverslag werden ingebracht. Ten vierde mag men veronderstellen dat de aanwezigheid van brusjes tijdens het interview nogal wat uitmaakt: toch is hiervoor niet gecontroleerd. Tenslotte is het merkwaardig dat er geen procesbeschrijving van het half-gestructureerde interview is gegeven, waardoor de onbevangen lezer zelf zou hebben kunnen toetsen of de interviewer alle proefpersonen wel gelijkelijk heeft behandeld bij haar niet-gestandaardiseerde doorvragen.

Resultaten

De auteurs melden dat zij vier hypothesen willen toetsen: 1 de twee groepen verschillen niet op het punt van niet-seksueel spel met de poppen; 2 de twee groepen verschillen wel in seksueel gedrag met de poppen; 3 de twee groepen verschillen ook in specifieke kennis over sex en 4 in hun bereidheid te vertellen over eigen seksuele ervaringen. Op de keper beschouwd kunnen de auteurs over hypothese 1 geen uitspraak doen omdat de *power* van hun toets voor de aanvaarding van de nulhypothese bij een zeer kleine steekproef te mager is. De tweede hypothese is niet zo relevant omdat het verhaal belangrijker is dan het gedrag. Het verhaal komt aan de orde in hypothesen 3 en 4, waarvan alleen de eerstgenoemde steun vindt in het empirisch materiaal. Opvallend is dat 30% van de experimentele groep en 20% van de controlegroep vertelt over eigen ervaringen met misbruik. De verklaringen die voor dit opmerkelijke resultaat worden gesuggereerd zijn uiteraard puur post hoc. Overigens is het eigenaardig dat de onderzoekers wel verschillende categorieën rond seksueel gedrag uit hun observatiecategorieën samenvoegen tot een beperkt aantal hoofdcategorieën, maar dit achterwege laten bij 'kennis over sex' en 'vertellen over eigen ervaringen' hoewel deze categorieën toch beide het verhaal van de proefpersoon representeren. Als we in overeenstemming met het uitgangspunt van dit onderzoek (niet spelgedrag maar het verhaal moet centraal staan, het is immers een interview, en geen projectietest) de twee categorieën samenvoegen tot een hoofdcategorie 'verhaal' dan blijkt bij eenzijdige toetsing met Fisher's exact test dat de nulhypothese niet verworpen kan worden ($p = .085$). De belangrijkste veronderstelling van de auteurs over de waarde van het interview met ACP vindt dus geen bevestiging in het empirisch materiaal dat ze zelf presenteren. We moeten tot de conclusie komen dat Baartman e.a. (1989) een ondeugdelijke studie naar het omstreden interview met ACP hebben gerapporteerd. Dat is jammer, vooral omdat het hier een onderwerp met een brisante praktische lading betreft waarover in de populaire media de nodige commotie is ontstaan. Misschien zouden pedagogen beter dan wie ook moeten beseffen dat de kloof tussen theorie en praktijk niet met persberichten en televisie-optredens wordt overbrugd maar met gedegen theoretische en empirische argumentaties.

Literatuur

- Baartman, H., Bekkens, S. van en Bierens, S. 'Het interview met behulp van anatomisch correcte poppen' *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, XXVIII (1989) 477-493
- IJzendoorn, M. H. van en Miedema, S. 'De kwaliteit van kwalitatief onderzoek' *Pedagogische Studien* LXIII (1986) 498-505
- McCartney, K. en Phillips, D. 'Motherhood and child care' in B. Buus en D. F. Hay, ed. *The different faces of motherhood* New York, 1988, 157-183

Adres: Vakgroep Alg. Ped., Wassenaarseweg 52, 2333 AK Leiden

Repliek op correcte en incorrecte kritische kanttekeningen

Van IJzendoorn en Bus [*TvO*, XXIX (1990) 00-00] vatten hun commentaar samen in vier punten:

- 1 inconsistenties in de formulering van de hypothesen en de onderliggende theorie;
- 2 het gebrek aan vergelijkbaarheid van de twee vergeleken groepen kinderen;
- 3 het niet betrouwbaar verzamelen van gegevens;
- 4 het gebrek aan empirische steun voor de belangrijkste conclusies.

1 De consistentie van hypothesen en theorie

In ons onderzoek is expliciet onderscheiden tussen een meer of minder seksueel getint omgaan met de poppen (de beide eerste hypothesen hadden hierop betrekking) en verbale uitingen van het kind die meer of minder sterk wijzen op eigen ervaringen met seksuele handelingen (de twee laatste hypothesen hadden hier betrekking op). Ons uitgangspunt is, dat voor een antwoord op de vraag of er van seksueel misbruik sprake is geweest, de informatie die het kind geeft over eigen ervaringen uiteindelijk het enige is dat relevant is. Deze eigen ervaringen met seksuele handelingen kunnen in het interview met de poppen op verschillende manieren tot uiting komen: uiteraard wanneer het kind vertelt over dergelijke eigen ervaringen (categorie 12 in het observatiesysteem), maar ook wanneer een kleuter over zeer specifieke kennis op dit gebied beschikt (categorie 11) en in de derde plaats wanneer een kind demonstreert met behulp van de poppen hoe het zelf seksuele handelingen heeft moeten uitvoeren of ondergaan. Hierbij is dus altijd de pop, die het kind zelf voorstelt, betrokken. Als het kind seksuele handelingen tussen poppen laat zien, zegt dit op zichzelf niets over het mogelijk misbruikt zijn, indien het daarbij niet refereert aan bepaalde gebeurtenissen. Waarom dan toch aandacht besteed aan de wijze waarop beide groepen met de poppen omgaan? Dit lijkt inderdaad in eerste instantie inconsistent. Voor een deel hebben we dit zelf ook zo ervaren. Immers, ook al zouden beide groepen in hun wijze van omgaan met dit materiaal blijken te verschillen conform de wijze waarop dit in het eerste deel van de tweede hypothese was geformuleerd ('er worden verschillen verwacht in de mate waarin de kinderen seksueel gedrag met de poppen zullen laten zien') dan zouden daar gezien ons uitgangspunt geen conclusies aan mogen worden verbonden als antwoord op de